

31/75 Kıyâmet Suresi

1. Yeminin başındaki 'Lâ' harfini 'Hayır' anlamında bir olumsuzluk edatı kabul ederek 'Hayır, yemin olsun' şeklinde bir lafzî tercüme mümkün olmakla birlikte; bu, Türkçede pek alışılmış bir durum değildir. Bu edatın, karşı görüşü reddetmek anlamında kullanıldığı söylenmektedir. Zemahşerî ve Hamdi Yazır'ın da dediği gibi sureler birbirinin devamı mahiyetindedir ve aralarında anlamsal bütünlük ve art ardalık söz konusudur (*Keşşaf, Hak Dini*). Razî, sözün başında böyle bir kullanımın anlamsız olacağı düşüncesindedir. Her ne kadar Razî, "La uksimu" formunun "Kıyamete de, kınayan nefse de yemin etmiyorum" anlamına geldiğini söylese de (*Mefatihü'l-Gayb*) 56/Vakıa 75 ve 76. ayetlerde Kur'an, aynı form için "Bu, büyük bir yemindir" demektedir. Dolayısıyla bu ifadenin vurgulu bir yemin formu olduğu kesin gözükmemektedir.

2. "Nefis" kelimesi, Kur'an'da çoğunlukla insanın kendisi, ruhi/psişik yapısı ve kişiliği anlamında kullanılmaktadır. Bu nedenle kişi diye tercüme etmenin daha uygun olduğu kanaatindeyiz. Kendini kınayan nefis, 14 ve 15. ayetlerde açıklandığı gibi kıyamette kendini suçlayan insanlar olabilir. Ayrıca, insanın vicdan sahibi olması ve olumsuz davranışlarını kendisinin kınaması anlamına da gelmektedir. Vicdan, insanın önemli bir boyutudur ve tam bir yaratılış harikasıdır.

3. "Fecera- yefcuru" fiili, taşmak anlamından hareketle sapmak, inkâr etmek anlamlarına gelmektedir. Çünkü aslı kaynamak, yarılmak ve ortaya çıkmaktır. Bu nedenle suyun yerden fışkırması ve sabahın ilk ışıklarının ortaya çıkmasına fecir denmektedir (91/Şems 8). Hatta "inficar" kelimesi, "infilâk" gibi patlama anlamına gelmektedir. Dolayısıyla inkârcılar, "Kıyamet ne zaman?" sorusuyla burunlarının dibindeki gerçeği ortaya çıkarmaya kalkışmaktadırlar. Kur'an bunu, azabı acele isteme olarak değerlendirmektedir (10/Yunus 11, 48-51; 26/Şuara 201-204; 22/Hac 47; 29/Ankebut 53, 54).

4. İnsanın kendisine ait her şeyi ahirette görmesi kastedilmiştir. Bununla birlikte, insanın dünyada işlediği yanlışlara birtakım mazeretler üretmesine rağmen gerçeğin farkında olması ve vicdanının yaptıklarını yalanlaması da ayetin genel kapsamına girebilir.

5. Yaygın anlayışa göre 16-19. ayetler, mu'tarıza yani tire cümlesidir. Vahiy esnasında Peygamber (as) uyarılmaktadır ve böyle bir yorum ayetlerin lâfzî anlamına uygun gözükmemektedir (20/Taha 114; Buharî, Tefsir 75). Fakat konu akışı yönünden değerlendirildiğinde Tefsirci Keffal'in görüşü bağlama daha uygun gözükmemektedir. Çünkü ona göre bu ayetlerin muhatabı Hz. Peygamber değil, bu ayetleri dinleyen inkârcı kâfirlerdir. Ancak Keffal'in görüşü önemli ipuçları sunmakla birlikte yaptığı yorum bütünlükten uzak görünmektedir. Çünkü ona göre kıyamette amelleri kendisine haber verilen kâfir, mazeret uydurma peşindedir ve uyarılmaktadır (Razî, *Mefatihü'l-Gayb*). Oysa muhatap, kıyamete gitmiş olan kâfirler değil, kıyameti yalanlayan dünyalı kâfirlerdir. Dolayısıyla 3-6. ayetlerde dile getirildiği gibi kıyamete, yani çürümüş kemiklerin bir araya getirileceğine inanmayanların meydan okurcasına kıyameti bir an önce görme isteği eleştirilmektedir. 16, 20 ve 21. ayetlerde dile getirilen acelecilik de uzun vadede gelecek kıyamete inanmayıp hemen ortaya çıkmasını isteme aceleciliği

olabilir (10/Yunus 10 ve 11). “Dilini oynatma!” şeklinde çevrilen ifade ise “Kıyameti diline dolayarak bir an önce gelmesini isteme!” demek istiyor gibidir. Dolayısıyla “Kemikleri toplamak da Kur’an’ı okumak da bize aittir. Kur’an’ın verdiği gaybî haberlerin sonucunu daha sonra göstererek açıklamak da bize aittir.” şeklinde değerlendirilebilir. Çünkü Hasan-ı Basrî’ye göre 19. ayet kıyamette verilecek ceza ile ilgilidir (Maverdî, *en-Nüket*).

6. Bu ayetlerde “peşin olan” dünya; “uzun vadeli olan” ise ahiret olarak değerlendirilmiştir. (17/İsrâ 18). Fakat 16-19. ayetlerle birlikte değerlendirildiğinde kıyamete inanmayanların onu acele istemelerine yöneltilen bir eleştiri olarak değerlendirilebilir: “Siz hemen gelen kıyameti seviyorsunuz, geç geleninden hoşlanmıyorsunuz!” anlamında bir alay ifadesi gibidir.

7. Bu sözü söyleyen, cenazenin yakınları olarak değerlendirilirse ayeti böyle çevirmek daha uygun olur. Şayet soruyu soranın melekler olduğu düşünülürse Hz. Peygamber’e büyücü diyenlerin sorgulanması bağlamında “Büyücü kim?” şeklinde de tercüme edilebilir. (Taberî, *Camîu’l-Beyan*; İbn Kesir, *Tefsir*). Çünkü “rakaye” kökünden türeyen “râk” kelimesi; büyücü ve afsuncu anlamına geldiği gibi yükseltmek, geliştirmek ve iyileştirmek anlamına da gelmektedir. Dolayısıyla her iki çeviri de büyücülüğe cevaz vermek anlamına gelen “Kim afsun yapabilir?” şeklindeki bir çeviriden daha isabetli olur.

8. “Sallâ” fiili, kulun Allah’ın huzurundaki davranışı için kullanıldığında dua etmek, divanına durmak ve namaz kılmak anlamına gelmektedir (87/A’lâ 15). Ancak bu ayette vahiy karşısındaki tutum konusunda ve “tevellâ” (yüz çevirmek) kelimesine zıt bir anlamda kullanılmış olmasından hareketle kelimenin kök anlamını oluşturan saygı, değer verme ve önemseme anlamı tercih edilmiştir (Âlûsî, *Ruhu’l-Maanî*). Ancak bu tecihimiz, Arapçada ve vahiy tarihinde hiçbir karşılığı olmayan “destek verme anlamı üretmekten farklı bir durumdur. Çünkü böyle bir anlamlandırma kelimenin daha yaygın ve baskın olan dua ve ibadet etmek anlamlarına engel değildir, aksine “salât” kelimesinin kök anlamını yakalamamıza yardımcı olmaktadır. Çünkü “salât” kelimesine destek anlamı vererek kavramsal anlamdaki namazı reddetmek, vahyin ve aklın ölçülerine sığmayan yorumlara dayanmaktadır (Hakkı Yılmaz, *İşte Kur’an*, c. 1, s. 235-238). Çünkü namaz 67 yerde ve çoğunlukla zekâtla birlikte icra edilmesi öngörülen bir ibadettir (Sarmış, “*Bazı Ayetlerin Çevirisi ve Yorumlanması Üzerine*”, *Eskiye*, sayı 26, Bahar 2013, s. 201-239, sayı 28, Bahar 2014, s. 177-222). Üstelik Kur’an, namazı sadece emretmekle yetinmemekte, onu şekli bir ibadet olarak da tanımlamaktadır. Salât, rukû ile birlikte emredilerek ve kıyam, secde, tahiyat gibi fiilî içeriğinden bahsedilerek form kazandırılmaktadır (2/Bakara 43, 125; 5/Maide 55; 22/Hac 77; 9/Tevbe 112; 39/Zümer 9; 7/A’raf 29, 206; 48/Fetih 29). Namazda okunan kıraatin ses tonunu ayarlamak bile söz konusu edilmektedir (17/İsrâ 110). Dahası sadece şekli değil, vakitleri bile belirlenmiş bir namaz söz konusudur (4/Nisa 103; 24/Nur 58; 62/Cuma 9; 50/Kâf 40). Hatta münafıkların namaza tembel tembel kalktığından, infak ederken istemeye isteme verdiklerinden söz edilmektedir (23/Müminun 2; 24/Nur 35-41; 4/Nisa 142; 9/Tevbe 54). “Çünkü namaz, kalbinde huşu olmayanlara ağır gelir.” (2/Bakara 45).

9. Tekrarlanan “Evlâ leke fe evlâ” ifadesinin, “veyl” kelimesi gibi beddua, ceza ya da bela çağrısı ve tehdidi olarak kullanılan deyimsel bir ifade olduğu dile getirilmektedir (Zemahşerî, *Keşşaf*; Taberî, *Camîu’l-Beyan*; Razî, *Mefatihü’l-Gayb*).

10. “Nutfe”, meni ve damla anlamına gelirken; meni, erkeğin erlik suyu anlamında kullanılmaktadır. “Yümnâ” fiili ise meni akıtılması anlamının yanı sıra sınanmak ve denenmek anlamına da gelmektedir. Dolayısıyla bu ifadeyle akıtılan meni kastedilmiş olabileceği gibi; meninin bir parçası olan, “ovum” a doğru yarışan ve diğerlerini eleyen sperm de kastedilmiş olabilir (bkz. 96/Alak 2). “Halaka” fiili; örneksiz ve ölçülü yaratmak, var olan bir şeyi başka şekillere sokarak yaratmak anlamlarına gelirken; “sevvâ” fiili, tesviye etmek ve düzenlemek anlamına gelmektedir.